

Aansprekende, onverwachte, spannende en bijzondere diersoorten leven, zonder dat we het weten, bijna in de Limburgse achtertuinen. In deze serie zal **Frank Heinen** die soorten beschrijven. Hij wordt hierbij ondersteund door ARK Natuurontwikkeling. De serie eindigt met een prijsvraag, waarmee een safari door eigen provincie is te winnen.

Vandaag aflevering 16.

Snelheid is in het dierenrijk belangrijk. Het snelste dier op land is de cheeta, een sierlijk gebouwde roofkat die jagend op impala's en gazellen snelheden van dik boven de honderd kilometer per uur kan klokken. In zee gelden de zeilvis en de zwarte marlijn met hun aerodynamisch gebouwde lichamen en zwaardsnuiten als de snelsten. Maar de ultieme snelheidsduivel onder de dieren is toch de slechtvalk. Wetenschappers zijn het nog niet helemaal eens over de maximale snelheid die een slechtvalk in duikvlucht kan halen, maar het lijkt erop dat deze acrobatische roofvogel indien nodig minstens in de buurt van de driehonderd kilometer per uur kan komen. Tests met een afgerichte slechtvalk lijken zelfs te wijzen op een duizelingwekkende 389 kilometer per uur als absolute topsnelheid.

Die snelheid is geen overbodige luxe, want de slechtvalk is een waaghalzige roofvogel die vooral jacht maakt op kleine en middelgrote vogels, rappe en vaak zeer behendige prooidieren dus. „Slechtvalken jagen vooral op trekvogels. Het zijn zeer vroege broeders, dieren die dus grotendeels afhankelijk zijn van de terugtrek die meestal in februari op gang komt. Er zijn heel wat vogels die op het menu van de slechtvalk staan. Eigenlijk alles van goudhaantjes tot een aalscholvers. Duiven, gierzwaluwen en spreeuwen zijn vaak het haasje, terwijl vroeg in het jaar - afhankelijk van het leefgebied - ook lijsterachtigen en eenden (smienten, wintertalingen) gewilde prooidieren zijn”, weet Peter van Geneijgen, voorzitter van de Werkgroep Slechtvalk Nederland. „De slechtvalk heeft zijn snelheid echt nodig, want zeker ervaren prooivogels zijn wendbaarder en behendiger.” Een jagen-de slechtvalk verrast een prooi meestal door een spectaculaire duik van grote hoogte. Als variatie op deze techniek gaat de slechtvalk na het uitvoeren van de duikvlucht soms over op een razendsnelle, horizontale vlucht vlak boven het jachtterrein. De slechtvalk veroorzaakt dan grote paniek bij foeragerende vogels, waardoor hij er een kan slaan, direct of na een spectaculaire achtervolging. Door de enorme impact van een tot in de perfectie uitgevoerde valkenaanval is het slachtoffer meestal op slag dood.

De slechtvalk haalt in zijn duikvlucht naar een prooi een snelheid van de zeker 300 kilometer per uur.

foto **Wouter Pattyn**

Terugkeer VAN DE ULTIEME SNELHEIDSDUIVEL

Mede dankzij zijn vaardigheid als jager wordt de gracieuze slechtvalk al zo'n drieduizend jaar gebruikt door valkeniers.

„Het is zonder meer een prachtvogel, echt een beest waar ik een zwak voor heb”, beaamt Van Geneijgen. „En gelukkig is de kans op het zien van een slechtvalk in Nederland de afgelopen jaren flink toegenomen.”

De snelle roofvogel heeft een behoorlijk groot verspreidingsgebied. Hij komt op bijna alle continenten en in vrijwel geheel Europa voor. In totaal zijn er negentien ondersoorten, waarvan enkele inmiddels als uitgestorven te boek staan. Volgens Van Geneijgen zijn slechtvalken niet per definitie gebonden aan natuurgebieden: „Een goed

voedselaanbod en een veilige broedplaats zijn eigenlijk de enige vereisten. Het Midden-Limburgse Maasdal, met zijn grote aantallen watervogels en duiven, is bijvoorbeeld een uitstekend leefgebied. Omdat ze zich vooral voeden met doortrekkende vogels, hoeven slechtvalken niet per se voor te komen in waardevolle natuurgebieden. Sterker, ze vestigen zich regelmatig in verstedelijkte gebieden waar ze soms handig gebruikmaken van onze straatverlichting om ook in het holst van de nacht te jagen.”

De broedplek van een slechtvalk bevindt zich vaak op steile rotswanden, maar in onze omgeving zijn vooral hoge gebouwen geschikt. De valken hebben graag een vrije aanvliegroute richting de nestplaats.

Verder vereist de jachtwijze een (deels) open landschap, wat ook verklaart waarom je slechtvalken minder gauw zult aantreffen in dichte bossen.

Een jaar of vijftig geleden zag het er niet al te best uit voor de slechtvalk. De opkomst van landbouwgif DDT in de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw betekende bijna de doodsteek voor de Europese populaties. Door het verbod op gechloreerde koolwaterstoffen en het treffen van gerichte beschermingsmaatregelen heeft de slechtvalk zich anno 2012 gelukkig op veel plaatsen weer behoorlijk hersteld.

Met slechts dertien broedgevallen tussen 1913 en 1990 was de slechtvalk in Nederland lange tijd zeld-

zaam als broedvogel. Sinds 1991 zit er echter duidelijk een stijgende lijn in de aantallen en kan deze prachtige jager van het luchtruim steeds vaker worden bewonderd in ons bomvolle kikkerlandje.

Een voorbeeld van een mooi slechtvalkenplekje in eigen provincie is de Maasbrachtse Clauscentrale. Hier kun je met een verrekijker de slechtvalk uitstekend observeren Van Geneijgen: „De Clauscentrale was in 1990 zelfs de eerste plek in Nederland waar de slechtvalk weer opdook als broedvogel nadat hij bijna was uitgestorven in de voorgaande decennia. Momenteel zijn er in Nederland 100-125 broedparen, waarvan er een stuk of vijftien domicilie hebben gekozen in Limburg.”

Hoewel de aanwezigheid van de slechtvalk niet per definitie iets zegt over de natuurwaarden in een gebied, is de vogel wel een indicator voor de gezondheid van het leefmilieu. Zonder de slechtvalk was de kans bijvoorbeeld een stuk kleiner geweest dat we de destructieve werking van DDT tijdig hadden ontdekt. Op die manier staat de terugkeer van deze gracieuze jager toch symbool voor de uitbanning van de allergenste uitwassen van milieuvervuiling.